

Justiitsminister Raivo Aeg Läänemaal Puise rannas 19. septembril 2020

Kallid kaasmaalased! Head sõbrad!

Täna 76 aastat tagasi olid Eestimaa rannad täis põgenikke, kes püüdsid end meeletult päästa kommunistlike okupantide eest. Siia Puise ninasse oli 1944. aasta septembris kogunenud inimesi üle terve Eesti. Nad olid maha jätnud oma kodud ja olid valmis maha jätma ka oma kodumaa – küll lootuses, et lahkumine on ajutine.

Teiste seas ootas siin Puise rannas 76 aastat tagasi oma ema süles paati ka Heidi Ivask, kes on täna avatava mälestusmärgi mõtte algataja. Aga paadis oli ainult üks vaba koht. See anti Heidi isale, kes oli teeninud omakaitstes ja keda okupantide kätte sattudes oleks oodanud kindel surm. Heidi ema pidi koos kahe lapsega Eestisse jääma ja 1949. aastal küüditati nad rahvavaenlastena Siberisse.

Siinsamas lähedal, Puise tee ääres Põgari palvemajas pidas 22. septembril 1944 oma viimase istungi Otto Tiefi valitsus. Ka need vaprad mehed ei leidnud enam paati, millega lahkuda. Üle mere Rootsi pääses ainult riigisekretär Helmut Maandi, kaasas „Riigi Teataja“ nr 1. Teiste Otto Tiefi valitsuse liikmete saatuseks oli surm okupantide käe läbi või vangilaager Siberis.

Puise rand on seepärast igati sobiv koht, kus meenutada ja mälestada neid, kes siit 1944. aastal läksid, ja neidki, kes ei pääsenud minema. Okupantide kuriteod vähendasid eestlaste arvu vähemalt viiendiku võrra. Ellujäänud pillutati mööda maailma laiali, itta ja läände. Üle mere põgenes 1944. aastal Rootsi ligi 30 000 ja Saksamaale umbes 40 000 Eesti elanikku.

Kahjuks ei tea me, kui palju oli neid, kes alustasid siit oma viimast teekonda. Kui paljudele sai meri märjaks ja nimetuks hauaks? Ja kui paljud eluga pääsenud kustusid hiljem võõral maal koduigatsusest ja kaotusevalust? Arvatakse, et 1944. aasta suvel ja sügisel hukkus Läänemerel umbes 5000 Eestist teed alustanud põgenikku, kuid täpset ohvrite arvu ei tea keegi.

Aga täna 76 aastat tagasi seisid paljud neist veel siin rannal – õed ja vennad, emad ja isad, kohver käes, süles ja käe kõrval väikesed lapsed. Just nii nagu need kaks habrast kogu -- ema ja laps -- siin Aivar Simsoni skulptuuril – täis lahkumisvalu ja pääsemislootust, mis sageli jäigi ainult lootuseks.

Meenutagu see Eesti Memento Liidu, Eesti Represseeritute Abistamise Fondi ja teiste lahkete annetajate toetusel rajatud mälestusmärk siin kõiki 1944. aasta paadipõgenikke – nii neid, kes pääsesid, kui ka neid, kes hukkusid tormisel merel. Peaaegu kõigile neile tuhandetele inimestele, ka üle mere pääsenutele, jäi vaba Eesti üksnes unistuseks ja igatsuseks. Lootus kunagi kodumaale tagasi pöörduda täitus vaid vähestel.

Ma tänan kõiki häid inimesi ja organisatsioone, kes on selle mälestusmärgi valmimise nimel vaeva näinud, panustades siia oma aega, tööd ja raha. Kui me tahame minevikust õppida, siis me peame minevikku mäletama. Me ei tohi unustada meie rahva vastu toime pandud kuritöid! Me ei tohi unustada neid inimesi, kes olid sunnitud 76 aastat tagasi oma kodust lahkuma ja asuma eluohtlikule teekonnale teadmatusse.

Ma tänan kõiki, kes on aidanud seda monumenti rajada ja olete tulnud täna siia seda avama! See mälestusmärk sisendab lootust, et me ei pea enam kunagi seisma siin rannal ja ootama paati, millega põgeneda oma kodust ja oma kodumaalt.

Aitäh!